

Omgaan met professionele identiteitsspanningen

In gesprek met Peter van de Sande – Stichting GOO

Onderzoek laat zien dat aankomende en beginnende leraren last kunnen hebben van professionele identiteitsspanningen. Voor Peter van de Sande, bestuursvoorzitter van Stichting GOO (Gemert), een belangrijke reden om hieraan aandacht te besteden is het inductieprogramma van de starters op zijn scholen. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met Hogeschool De Kempel. Wat zijn professionele identiteitsspanningen? En hoe leren starters om hiermee om te gaan?

Professionele identiteitsspanningen zijn spanningen die voortkomen uit een conflict tussen wat je persoonlijk relevant vindt enerzijds en wat je relevant vindt voor je beroep anderzijds. Voor leraren die veel last hebben van zulke spanningen, kan dat desastreus zijn. Want de spanningen kunnen bijvoorbeeld leiden tot gevoelens van onzekerheid, verlies aan passie en betrokkenheid, en zelfs tot burn-out.

Toolbox

Desgevraagd, noemt Van de Sande een aantal voorbeelden van professionele spanningen, waar vooral beginnende leraren last van kunnen hebben: "Je wilt als startende leraar bijvoorbeeld tijd besteden aan het oefenen van het lesgeven, maar ervaart tegelijkertijd de druk om tijd te steken in andere taken die onderdeel zijn van je werk. Of je ervaart dat je een beginner bent die nog niet voldoende kennis heeft, terwijl je tegelijkertijd voelt dat men van je verwacht dat je een goede leraar bent. Je hebt immers je diploma gehaald. Wat ook vaak spanning oplevert, is de balans tussen werk en privé."

Via Hogeschool De Kempel was Stichting GOO betrokken bij de ontwikkeling van de 'Toolbox Professionele identiteitsspanningen'. Deze toolbox is ontwikkeld door het Center of Expertise Persoonlijk Meesterschap (CEPM) onder leiding van Jeannette Geldens, lector Betekenisvol Leren Onderwijzen bij Hogeschool De Kempel.

De werkgroep, waaraan ook de Christelijke Hogeschool Ede en Iselinge Hogeschool deelnamen, onderzocht welke professionele identiteitsspanningen aanstaande en beginnende leraren ervaren en hoe zij hiermee om kunnen gaan. Op basis hiervan is de toolbox ontwikkeld. Leraren en begeleiders kunnen

de toolbox gebruiken om professionele identiteitsspanningen in beeld te brengen en om hiermee beter om te gaan.

Spanningskaarten

Naast een handreiking en een dvd, bevat de toolbox 14 zogenoemde 'spanningskaarten' met werkvormen om de kaarten in de begeleiding te gebruiken.

Reflectief

Stichting GOO zet de spanningskaarten in de begeleiding van startende leraren. Aan de hand van de kaarten werken starters onder begeleiding aan het omgaan met hun professionele identiteitsspanningen en aan gedragsontwikkeling om met die spanningen om te gaan.

"We werken op een interviewachtige manier met de materialen," vertelt Van de Sande. "We doen dat heel handelingsgericht. De vraag is altijd: wat betekent dit voor mijn handelen? Hoe ga ik als leraar om met de spanning? De werkwijze is ook heel reflectief, de deelnemers denken na over de vraag: waarom doe ik het zoals ik het doe? Het is de bedoeling dat ze zich daarvan bewust worden en dat ze daarin bewuste keuzes maken. Het is belangrijk dat je echt de tijd neemt voor het gesprek hierover, en dat je dit doet in een kleine groep van vier tot zes deelnemers. Zo gaat de

Veertien professionele identiteitsspanningen

1. Het gevoel een student/beginnende leraar te zijn versus de verwachting om je te gedragen als een ervaren leraar.
2. Zorg willen dragen voor leerlingen versus de verwachting om te onderwijzen.
3. Het gevoel van niet competent zijn in termen van kennis versus de verwachting om een expert te zijn.
4. Ervaren van een verschil tussen de eigen, vaak impliciete theorieën en de theorieën die relevant zijn voor het lesgeven.
5. Blootgesteld worden aan tegenstrijdige institutionele opvattingen.
6. Tijd willen steken in het oefenen van lesgeven versus de druk ervaren om tijd te investeren in andere taken die deel zijn van de leraarstaken.
7. De integriteit van de leerlingen respecteren versus het gevoel deze integriteit tegen te werken.
8. Leerlingen als gehele personen behandelen versus het gevoel ze te moeten behandelen als leerlingen met leerprestaties.
9. Ervaren van moeilijkheden in het houden van emotionele afstand.
10. Balans werk en privé en werkdruk van het leraarsberoep.
11. Ervaren van tegenstrijdige verbondschap met leerlingen en collega's.
12. Conflicten ervaren tussen de eigen oriëntaties gericht op het leren van onderwijzen en die van anderen.
13. Moeilijkheden ervaren in benaderingen van onderwijzen.
14. Moeilijkheden ervaren in benaderingen van ouders/verzorgers.

starter zich ook realiseren dat hij niet de enige is die last heeft van zulke spanningen; hijervaart dat hij er niet alleen voor staat."

Laaghangend fruit

Een onderzoeker van Hogeschool De Kempel volgt de activiteiten, brengt in kaart hoe de toolbox werkt en wat het effect is van de aanpak. Van de Sande: "Aan dat onderzoek doen vooral starters mee, maar er zit ook een aantal ervaren leraren in de onderzoeksgroep. Uit de eerste evaluatie bleek dat deze spanningen echt niet alleen in de inductiefase een rol spelen.

Ook oudere, meer ervaren leraren hebben er last van." Van de Sande is enthousiast over de instrumenten en over de werkwijze, en is ervan overtuigd dat het startende leerkrachten kan helpen om beter om te gaan met professionele identiteitsspanningen. Maar hij ziet nog meer opbrengsten: "Ik denk ook dat het hele mooie instrumenten zijn in het kader van werkdrukvermindering en personeelsbeleid. Dat is laaghangend fruit, dat je zo kunt meenemen."

Tips

- ▶ Besturen: besteed veel tijd aan de begeleiding van startende leraren. Maak een goed ondersteuningsplan, dat wordt gedragen door de HRM-afdeling en koppel het traject aan de gesprekkencyclus.

- ▶ Zorg ervoor dat starters ervaringen delen met mensen die in dezelfde situatie zitten. Zet daar begeleiding op, die los staat van de school.
- ▶ Werk samen met het opleidingsinstituut. Trek samen op om van startende leraren in een doorgaande lijn vakbekwame leraren te maken.

Meer informatie

Wilmine van der Horst
wilmine.vanderhorst@stichtinggoo.nl

Peter van de Sande
peter.vandesande@stichtinggoo.nl